

Vznikla před 130 lety, a to hned na Václaváku. Od sochy sv. Václava na Můstek – to by byla jízda! Zdá se vám, že tohle nejnámější pražské náměstí má malý sklon na lyžování? Prvním českým lyžařům to nevadilo, když se vydali v noci z 5. na 6. ledna roku 1887 právě sem a sjeli od Václava dolů. Naopak, byli nadšení, že objevili nový zajímavý sport.

Lyže lze považovat za jeden z nejstarších způsobů dopravy na sněhu. Byly důležitým a mnohdy i jediným prostředkem umožňujícím pohyb v zasněženém prostředí, a to především v zemích, kde je po většinu roku sníh. Sněžnice měly za úkol chránit nohu a zvětšit její plochu pro usnadnění chůze ve sněhu, ale i v mokřadech a v bahnitém terénu. Používání sněžnic severskými a vysokohorskými národy je doloženo již tisíce let před naším letopočtem. Například Arménové prý vybavovali sněžnicemi i koně, příslušníci kavkazského národa Alanů zase prošlapávali sněžnicemi cestu byzantskému vojsku, které roku 710 táhlo přes Kavkaz.

Významnou proměnu prodělaly sněžnice v severních oblastech Evropy a Asie. Protáhly se a zúžily, což umožnilo nejen chůzi, ale i rychlejší klouzavý běh na sněhu. Byly zhotovovány nejčastěji ze dřeva a jejich podoba se nám zachovala v prehistorických rytinách a skalních malbách. Existují i archeologické nálezy lyží, které jsou často zdobeny rytinami vyobrazujícími zvířata, z čehož lze usoudit, že byly používány pro lov.

Od 16. stol. již existuje mnoho písemných dokladů o lyžování, a to jak ze Skandinávie, tak z Ruska, Polska, Číny, Koreje i Japonska. Kromě lovu a dopravy lidí a nákladu sloužily lyže také k vojenským účelům. Nejstarší zprávy o válce na lyžích, a to mezi Švédskem a Dánskem, pocházejí z doby kolem roku 1200.

Jak bohaté jsou zprávy o lyžování ze Skandinávie, tak chudé jsou z ostatních částí Evropy. Víme, že lyže používali od 16. stol. v anglickém hrabství Devonshire a také od 17. století ve Slovinsku.

V této dlouhé historii lyžování se lyže mnoho neměnily. Odlišné typy lyží se používaly v různých oblastech. V severských zemích byla každá lyže jinak dlouhá. Kratší byla potažená kůží a sloužila k odrazu, druhá delší se používala ke skluzu. Tato skluzná lyže dosahovala délky 3m. Na Sibiři se používaly kratší lyže, do 180 cm, potažené kůží. Západně od Uralu a na území dnešního jižního Finska a Švédska se používaly velmi krátké lyže, asi 110-150cm, vzadu nezakulacené, s hladkým povrchem. Spolu s lyžemi se až do devatenáctého století používala

jen jedna dlouhá hůl. Sloužila jako opora při jízdě a zatáčení, k brždění i jako zbraň.

Sportovní využití lyží

Vojenské lyžování, podobně jako u mnoha dalších sportů, bylo mostem k sportovnímu lyžování. Velká pozornost byla věnována vojenským lyžařským oddílům v Norsku již od 16. stol. a od 18. století měli norští vojáci povinný lyžařský výcvik.

Období sportovního využití lyží začíná v polovině 19. stol. Norsko je považováno za kolébkou sportovního lyžování hlavně díky obyvatelům Telemarku, kteří své lyžařské umění předváděli na pravidelných závodech, které pořádali ve formě velkých lidových slavností. Telemarčané byli jako první schopni sjíždět ve vzpřímeném postoji. Lyže ovládali pomocí dvou holí a pohybu dolních končetin. Vyvinuli dva způsoby zatáčení – kristianii a pro nás, z hlediska carvingových lyží, důležitý telemark. Telemarku byly lyže přizpůsobeny bočním vykrojením.

Do střední Evropy se lyže rozšířily díky výpravě norského cestovatele Fridtjofa Nansena do Grónska.

Fridtjof Nansen (1861–1930)

Tento norský polárník, vědec a diplomat pocházel z majetkově zajištěné rodiny. Díky tomu se v dětství mohl věnovat svým četným zájmům, ale přesto byl vychováván k disciplíně a k úctě k lidské práci. Od raného dětství miloval lyžování a bruslení. V osmnácti letech se stal světovým rekordmanem v bruslařském závodě na jednu míli. V následujícím roce získal první místo v národní soutěži v běhu na lyžích a tento úspěch dvanáctkrát zopakoval.

Nebyl však jen sportovcem, věnoval se matematice, fyzice, zoologii a především oceánografii. Od mládí snil o polárních výzkumech a již jako jednadvacetiletý se nechal najmout na velrybářskou loď, lovíci mezi Špicberky a Grónskem, aby se seznámil s tamními ledovými podmínkami.

O něco později ho zaujal pokus jeho krajana Adolfa Erika Nordenskjölda projít napříč Grónskem a usmyslil si, že zdolá nekonečnou pustinu ledového příkrovu ostrova na lyžích. V květnu 1888 vyrazil s dalšími třemi Nory a dvěma Laponci z východního pobřeží a během 40 dní zdolali na 650 km k západnímu pobřeží podél 64. rovnoběžky. Čelili sněhovým bouřím a celé týdny vlekli nákladní sáně při teplotě až – 50 °C přes terén, dosahující někde i výše 2700 metrů. Museli přezimovat mezi Eskymáky a do vlasti se vrátili teprve v roce 1889. O své výpravě na lyžích napsal Nansen knihu, která se stala ve světě velmi populární – a také způsobila zájem o lyžování. „Nic nezpevňuje svaly a nečiní celé tělo silným a pohyblivým, nic nezpevňuje vůli a neosvěžuje ducha tak dokonale jako lyžování. Rozvíjí nejen tělo, ale i duši,“ uvedl v knize Nansen a svět konečně objevil nový druh zimní zábavy.

Do českých zemí se lyže poprvé dostaly ze Skandinávie prostřednictvím Josefa Rösslera-Ořovského.

Josef Rössler-Ořovský (1869–1933)

Všestranný český sportovec a schopný sportovní organizátor patří dodnes k největším postavám českého sportu. Má zásluhy na zavedení řady sportů v českých zemích. Spolupracoval při zakládání četných sportovních klubů a sportovních svazů. Byl výborným veslařem, ale byl činný i v rychlobruslení, v ledním hokeji, tenise, jachtingu, lehké i těžké atletice, fotbalu a kanoistice.

Rössler-Ořovský již ve svých 12 letech v roce 1881 založil se svými spolužáky Bruslařský klub. Avšak v roce 1887 zapůsobila náhoda, jak to tak v životě bývá, díky níž se v českých zemích rozšířil nový sport. Rössler-Ořovský potřeboval pro klub nové brusle, a tak si napsal výrobci do Norska o ceník bruslí. Zřejmě to byl omyl vyplývající z jazykového nedorozumění – když si Ořovský psal o ceník bruslí, pod jméno připsal také název klubu - Bruslařský klub Praha. To si v Norsku vyložili jako Bruslar ski klub – Bruslarův lyžařský klub – a ke katalogu bruslí přiložili i nabídku lyží. Josef Rössler-Ořovský nezaváhal, dva páry lyží objednal a hned po doručení také se svým bratrem vyzkoušel.

V noci z 5. na 6. ledna 1887 sjeli na lyžích Václavské náměstí a o novém sportu bylo rozhodnuto. Krátce nato založil první lyžařský klub v Evropě mimo území Skandinávie. Tak se Češi zařadili mezi průkopníky lyžování ve střední Evropě.

Český lyžařský svaz – první na světě

Další lyže nechal nezávisle na Ořovském přivést pro své dělníky v Krkonoších hrabě Jan Harrach. Podle těchto lyží začali místní řemeslníci vyrábět další páry. J. R. Ořovský se o výrobě dozvěděl a velmi brzy se spřátelil s další významnou osobou českého lyžování, s řídícím učitelem v Dolních Štěpanicích Janem Bucharem. Tyto dvě osobnosti českého lyžování spolu s Josefem Alešem, zvaným „Lyžec“, neúnavně propagovali lyžařskou turistiku. Odstartovali zakládání lyžařských spolků a pořádání závodů v Krkonoších, ale i na Šumavě, v Jeseníkách a do Krušných hor se vydávali němečtí lyžaři z Lipska a Drážďan – 1893 Český krkonošský spolek Ski Jilemnice, 1903 Český Ski klub Vysoké nad Jizerou a Svaz lyžařů v Království Českém, což byl první lyžařský svaz na světě! První závody se pořádaly roku 1893 v Jilemnici a od roku 1896 i mistrovství Království Českého. Československo stálo i při zrodu FIS (Fédération de Ski International) roku 1924.

Jindra Svitáková, foto: Wikimedia.org

{phocagallery view=category/categoryid=105/limitstart=0/limitcount=0}

Zdroje foto:

neznámý autor - National Library of Norway, Public Domain, <https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=33017779>

Nasjonalbiblioteket from Norway - Seks unge kvinner fra Kristiania skiforening, 1890-årene Uploaded by palnatoke, CC BY 2.0, <https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=26765040>

Joetsu - Jōetsu, Niigata official web site, <http://www.city.joetsu.niigata.jp/contents/ski/index.html> , Public Domain, <https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=7680830>